

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประมาณการรายได้ภาษีอากรและรายได้ภาษีอากรที่จัดเก็บได้จริงของสำนักงานสรรพากรภาค 8 ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครอบคลุมเนื้อหาในการวิจัยต่อไปนี้คือ

- 2.1.1 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับประสิทธิภาพของภาษีอากร
- 2.1.2 หลักการและวิธีการจัดทำประมาณการรายได้สรรพากร
- 2.1.3 การศึกษาโครงสร้างการจัดเก็บภาษีอากรในทางเศรษฐศาสตร์
- 2.1.4 วัตถุประสงค์ของการจัดทำประมาณการ

2.1.1 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับประสิทธิภาพของภาษีอากร

รังสรรค์ ชนะพรพันธุ์ (2516) ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การจัดระบบภาษีให้มีประสิทธิภาพไว้ในหนังสือ ทฤษฎีภาษีอากร ประกอบด้วย 6 หลักเกณฑ์ กล่าวคือ

1) **หลักความเป็นธรรม (Equity)** การภาษีอากรที่ได้นั้นต้องเป็นธรรม เพราะถ้าเก็บไม่เป็นธรรมแล้วจะเกิดการหลบเลี่ยงภาษี (evasion) ขึ้นมาก มีหลักใหญ่ๆ คือ

1.1) **หลักความเป็นธรรมสัมบูรณ์ (The Principle of Absolute Equity)** คือระบบที่ผู้เสียภาษีทุกคนเสียภาษีคนละเท่าๆกัน โดยจำนวนภาษีที่ผู้เสียภาษีต้องเสีย จะเท่ากับรายจ่ายทั้งหมดของรัฐบาลหารด้วยจำนวนผู้เสียภาษีอากร เช่น ภาษีรัชชูปการ (poll tax)

1.2) **หลักความเป็นธรรมสัมพัทธ์ (The Principle of Relative Equity)** ประกอบด้วย

1.2.1.) **หลักความสามารถในการชำระหนี้ (The Ability-to-pay Principle)** ซึ่งยึดการเสียสละเป็นเกณฑ์ (sacrifice basis) จำแนกเป็น

- **ความเป็นธรรมในแนวนอน (horizontal equity)** คือคนที่มีฐานะเท่าเทียมกันควรจะได้รับปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันหรือคนที่มีความสามารถในการเสียภาษีอากรเท่าเทียมกัน จะต้องเสียภาษีเท่ากัน

- ความเป็นธรรมแนวตั้ง (Vertical Equity) คือคนที่มีฐานะไม่เท่าเทียมกัน ควรจะได้รับการปฏิบัติต่างกัน หรือคนที่มีความสามารถในการชำระภาษีต่างกันจะเสียภาษีต่างกัน โดยจำนวนภาษีอากรที่เสียจะต้องเป็นความแตกต่างที่เหมาะสม ซึ่งเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ

1.2.2) หลักผลประโยชน์ที่ได้ (Benefit Principle) ตามหลักนี้ผู้บริโภคต้องการอรรถประโยชน์จากการบริโภคสินค้าและบริการที่ผลิตโดยรัฐบาล จะต้องจ่ายค่าสินค้าและบริการในรูปภาษีอากร โดยผู้ที่ได้ประโยชน์จากการบริโภคสินค้าและบริการที่ผลิตโดยรัฐมาก จะต้องจ่ายภาษีมากกว่าผู้ที่ได้ประโยชน์น้อย

2) หลักความเป็นกลาง (Neutrality) ตามหลักนี้จะต้องพยายามไม่ให้เกิดการเก็บภาษีอากรมีผลกระทบต่อการทำงานของกลไกตลาด เพื่อให้กลไกตลาดสามารถทำหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และภาษีอากรที่ดีควรจะเป็นภาษีที่ไม่มีผลกระทบต่อต้นทุนและประโยชน์ที่ได้ในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ โดยทั่วไปพิจารณาความเป็นกลางจากภาระส่วนเกินการเก็บภาษี (excess burden of taxation) เพราะภาระส่วนเกินของการเก็บภาษีอากรช่วยชี้ให้เห็นว่าหนทางแห่งการเลือกของประชาราษฎร์ถูกบิดเบือนโดยกระบวนการด้านภาษีอากรเพียงใด การพยายามลดภาระส่วนเกินดังกล่าวนี้ให้เหลือน้อยที่สุด จะเห็นได้ว่าการเก็บภาษีเงินได้นั้นทำให้ประโยชน์ที่ทวยราษฎร์ได้จากการทำงานน้อยลง

การเก็บภาษีอากรบางประเภทนอกจากจะทำให้รายได้ของรัฐเพิ่มขึ้น ยังมีผลในการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการบริโภคของเอกชนอีกด้วย และการเก็บภาษีบางประเภทไม่เพียงแต่ทำให้รายได้ของภาคเอกชนลดลง แต่ยังทำให้ภาคเอกชนใช้จ่ายเงินที่เหลือไปในทางที่ทำให้สังคมไม่ได้รับสวัสดิการสูงสุด (sub-optimality)

เพราะฉะนั้น เมื่อพิจารณาหลักความเป็นกลาง ภาษีการขายทั่วไป (general sales taxes) ย่อมมีข้อดีกว่าการเก็บภาษีตามสภาพ (specific tax) จากสินค้าประเภทหนึ่งประเภทใด เพียงประเภทเดียว อย่างไรก็ตามในกรณีสินค้าและบริการที่เป็นโทษ (demerit goods) เรามักจงใจใช้ความไม่เป็นกลาง (non-neutrality) เป็นเครื่องมือในการลดการบริโภคให้ต่ำกว่าระดับที่กลไกตลาดเอื้ออำนวย

3) หลักความแน่นอน (Certainty) ภาระภาษีที่มีประสิทธิภาพควรมีลักษณะความแน่นอน โดยเฉพาะในแง่รายได้รัฐบาล หากไม่ตรงกับที่คาดหมายไว้จะทำให้เกิดปัญหาร้ายแรง 2 ประการคือ ประการแรก การที่รัฐไม่อาจเก็บภาษีอากรให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ย่อมก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากในการช่วยรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เพราะถ้าต้องการให้ระบบมีการจ้างงานเต็มที่จะต้องทำให้มีดุลยภาพระหว่างอุปสงค์รวมเท่ากับอุปทานรวม ประการที่สอง ก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากในการบรรลุเป้าหมายของเศรษฐกิจจุลภาค เฉกเช่น ความเป็นธรรมในแนวนอน

ความแน่นอนของภาษีมี่ลักษณะสำคัญดังนี้

3.1) ความแน่นอนในด้านภาระภาษี (Certainty of Incidence) ซึ่งควรเป็นภาษีที่กระทบแก่กลุ่มประชาชนเฉพาะกลุ่มที่ต้องการ เช่น กลุ่มผู้ดื่มสุราเป็นต้น ฉะนั้นประสิทธิผลจะอยู่ที่ว่าจะผลักภาระภาษีได้มากน้อยเพียงใด

3.2) ความแน่นอนของหนี้ภาษี (Certainty of Liability) ควรมีความง่ายและความแน่นอนในการประเมินหนี้ภาษีอากร ภาษีบางประเภทมีมูลค่าของฐานภาษีไม่คงที่ ฉะนั้นจึงยากลำบากในการประเมินหนี้ และมีความไม่แน่นอนของปริมาณหนี้อีกด้วย ภาษีในลักษณะนี้เปิดช่องให้มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้ง่าย

3.3) ความแน่นอนในการลดเงินได้ของเอกชน ภาษีที่ดีควรสามารถลดเงินได้ของภาคเอกชนตามเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งจำเป็นต้องรู้อัตราการหลบหลีกภาษีอากร (evasion ratio) ของภาษีประเภทต่างๆ

3.4) ความแน่นอนเกี่ยวกับการทำนายรายได้ภาษีอากร (Fiscal Marksmanship) ขึ้นอยู่กับความสามารถในการพยากรณ์มูลค่าของตัวแปรค่าของเศรษฐกิจมหภาคและเศรษฐกิจจุลภาค ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงรายได้ที่รัฐได้จากภาษีอากร

4) หลักความประจักษ์แจ้ง (Evidence) ภาษีอากรที่ดีควรเป็นภาษีที่ผู้เสียภาษีประจักษ์และตระหนักในภาษีอากรที่ตนต้องเสีย เพราะเมื่อพิจารณาถึงรายจ่ายรัฐบาลกับรายได้จากภาษีในระยะยาวแล้ว โดยข้อเท็จจริง เป็นราคาที่มีมหาชนจ่ายเพื่อสินค้าและบริการที่ผลิตโดยรัฐบาล ในระบอบประชาธิปไตย หน้าที่ของภาษีประการหนึ่งคือ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนของสินค้าและบริการที่ผลิตโดยรัฐบาล เพื่อช่วยให้ผู้บริโภคตัดสินใจว่าต้องการบริโภคสินค้าสาธารณะ (public goods) จริงเท่าใด และต้องการให้มีการกระจายเงินได้ใหม่จริงเท่าใด ความประจักษ์แจ้งของภาษีอากรอาจมีข้อบกพร่อง เช่น ในยามสงครามซึ่งต้องการรายได้มาก

5) หลักประสิทธิภาพในการบริหาร (Administrative Efficiency) ภาษีอากรที่ดีและที่มีประสิทธิภาพ ควรเป็นภาษีอากรที่เสียต้นทุนในการจัดเก็บ (collection cost) ต่ำ ความแตกต่างระหว่างต้นทุนในการจัดเก็บภาษีอากรประเภทต่างๆ มีอยู่เป็นอันมาก ภาษีค่าผ่านทาง (road toll) นั้น ต้องเสียต้นทุนในการจัดเก็บค่อนข้างสูง ในประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่มีอัตราการอ่านออกเขียนได้ต่ำ การจัดเก็บภาษีเงินได้จะทำได้ยาก มิฉะนั้นจะต้องจ้างพนักงานสรรพากรจำนวนมาก ในการประเมินภาษีของผู้เสียภาษีเงินได้ ซึ่งจะทำให้ต้องเสียต้นทุนการจัดเก็บภาษีสูงมาก ประสิทธิภาพในการบริหารการจัดเก็บภาษี จะพิจารณาเฉพาะจากต้นทุนการจัดเก็บที่รัฐบาลเสียแต่ฝ่ายเดียวก็หาไม่ เพราะผู้เสียภาษีเองก็ต้องเสียต้นทุนในการเสียภาษีด้วย ต้นทุนการบริหารการจัดเก็บภาษี (administrative cost) ไม่ว่าจะเสียโดยรัฐบาลหรือโดยเอกชนยังมีส่วนช่วยชี้ให้เห็น

ประสิทธิผลของภาษีอากรที่เรียกเก็บในการบรรลุปเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยเฉพาะเป้าหมายการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจอีกด้วย เพราะเหตุว่า ถ้าหากมุ่งเก็บภาษีอากรเพื่อลดแรงกดดันของภาวะเงินเฟ้อด้วย การลดการใช้จ่ายของภาคเอกชน แต่ถ้าหากต้นทุนการบริหารการจัดเก็บภาษีอากรที่จ่ายไปนั้น ก่อให้เกิดแรงดันในทางเพิ่มขึ้น (inflationary effects) มากกว่าแรงกดดันให้ลดลง (deflationary effects) ที่เกิดจากการเก็บภาษีอากรแล้ว ภาษีอากรประเภทนั้น ย่อมก่อความระส่ำระสายแก่ระบบเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้นกว่าที่จะช่วยรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจตามที่คาดหวังไว้

6) **หลักการจำกัดรายจ่ายสุทธิ (Net Expenditure Restraining Effect)** หลักการดังกล่าวนี้เป็นความเห็นของนิโคลัส คาลดอร์ (Nicholas Kaldor) คาร์ดอร์เชื่อว่า จุดมุ่งหมายหลักของการเก็บภาษีอากรก็คือการลดการใช้จ่ายของเอกชน เพราะฉะนั้นภาษีอากรที่ดีและที่มีประสิทธิภาพจึงควรเป็นภาษีอากรที่มีผลในการลดรายจ่ายของเอกชน การลดรายจ่ายของเอกชนจะทำได้เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับแนวโน้มหน่วยสุดท้ายในการบริโภค (marginal propensity to consume) ของผู้เสียภาษีแต่ละคน แต่โดยเหตุที่แนวโน้มหน่วยสุดท้ายในการบริโภคของผู้เสียภาษีแต่ละคนแตกต่างกัน เพราะฉะนั้นการเก็บภาษีอากรจะช่วยลดการใช้จ่ายของเอกชนได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับว่า ภาษีอากรที่เรียกเก็บนั้นเก็บจากประชาชนกลุ่มใด เป็นต้นว่า หากภาษีอากรที่เรียกเก็บก่อให้เกิดภาระภาษีแก่กลุ่มคนที่มี MPC ถัวเฉลี่ยเท่ากับ 0.60 การเก็บภาษีอากรจากกลุ่มคนนี้ 1 บาท จะก่อให้เกิดผลการจำกัดรายจ่ายสุทธิ (net expenditure restraining effect) โดยรายจ่ายลดลงเพียง 0.60 บาท คาลดอร์ เรียกผลการจำกัดรายจ่ายสุทธินี้ว่า “ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ (economic efficiency) ของการเก็บภาษีอากร” ซึ่งเกินความหมายกว้างเกินกว่าที่ควร เพราะประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของการเก็บภาษีอากรนั้น นอกจากจะพิจารณาจากผลการจำกัดรายจ่ายสุทธิแล้ว น่าจะพิจารณาจากหลักเกณฑ์อื่นๆ ที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ด้วย

2.1.2 หลักการและวิธีการจัดทำประมาณการรายได้สรรพากร

การจัดทำประมาณการรายได้สรรพากรสามารถกระทำได้โดยใช้วิธีการคำนวณรายได้สรรพากรซึ่งสามารถจำแนกเป็น 3 ประเภท คือการคาดการณ์ระยะสั้น การคาดการณ์ระยะปานกลาง และ การคาดการณ์ระยะยาว มีรายละเอียดดังนี้

การคาดการณ์ระยะสั้น ซึ่งหมายถึงระยะเวลา 3 เดือนหรือน้อยกว่า สามารถใช้ประโยชน์จากแนวโน้มของการจัดเก็บในช่วงเวลาที่ผ่านมา ตามปกติใช้ผลการจัดเก็บภาษีอากร 1-6 เดือนก่อนหน้ามาพยากรณ์เดือนถัดไป โดยมีข้อสมมติฐานว่า แนวโน้มจัดเก็บในอนาคต อันใกล้จะมีรูปแบบเดียวกับแนวโน้มในช่วงเวลาที่ผ่านมา จึงใช้แนวโน้มดังกล่าว สำหรับการคาดการณ์สำหรับ

ระยะ 1-3 เดือนข้างหน้า อย่างไรก็ตาม ต้องพิจารณาถึงฤดูกาลของการจัดเก็บด้วย วิธีการทางสถิติที่ใช้คาดการณ์คือ วิธีการอนุกรมเวลา (time series)

การคาดการณ์ระยะปานกลาง หมายถึงระยะเวลา 3 เดือนถึง 1 ปี จะให้ความสำคัญกับแนวโน้มของดัชนีเศรษฐกิจต่างๆ เช่น การขยายตัวของการบริโภคภาคเอกชน การขยายตัวของการนำเข้าและอัตราดอกเบี้ย ในการคาดการณ์ใช้แนวโน้มของดัชนีเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ของดัชนีเศรษฐกิจเหล่านี้กับการจัดเก็บตามประเภทภาษีต่างๆ

การคาดการณ์ระยะยาว หมายถึงระยะเวลาที่มากกว่าปีขึ้นไป จะให้ความสำคัญกับแนวโน้มเศรษฐกิจโดยรวม คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ GDP ในการคาดการณ์ใช้แนวโน้มการขยายตัวของ GDP และความสัมพันธ์ระหว่าง GDP กับการจัดเก็บเป็นหลัก

เครื่องมือทางสถิติสำหรับการวิเคราะห์การทำประมาณการรายได้สรรพากร 6 วิธี

ดังต่อไปนี้

- 1) วิธีค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่อย่างง่าย (Simple Moving Average) เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลอนุกรมเวลา ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้
  - ใช้ข้อมูลผลการจัดเก็บภาษีในอดีต เพื่อคาดการณ์การจัดเก็บในอนาคต โดยไม่นำแนวโน้มเศรษฐกิจ (economic indicator) มาพิจารณา
  - เหมาะสำหรับการคาดการณ์ระยะสั้น เนื่องจากปกติสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจจะเปลี่ยนแปลงน้อยในระยะเวลาสั้น
  - มักใช้กันอย่างแพร่หลายเนื่องจากใช้ง่ายและมีต้นทุนต่ำ อย่างไรก็ตามต้องคำนึงถึงฤดูกาลการจัดเก็บ โดยนำข้อมูลในอดีตมาถ่วงน้ำหนักเท่ากัน เพื่อคาดการณ์ในอนาคต

โดยมีสูตรดังนี้

$$F_{t+1} = \frac{x_t + x_{t-1} + \dots + x_{t-n+1}}{n}$$

$$F_{t+1} = \text{ค่าคาดการณ์เวลาที่ } t+1$$

$$X_t = \text{ภาษีที่เก็บได้ ณ เวลา } t \text{ (หน่วยล้านบาท)}$$

$$n = \text{จำนวนข้อมูลที่นำมาหาค่าเฉลี่ย}$$

- 2) แนวโน้มผลจัดเก็บในเดือนก่อน คาดการณ์โดยใช้อัตราขยายตัวผลจัดเก็บ 3 เดือน ก่อนหน้า เพื่อนำมาคาดผลการจัดเก็บภาษีในเดือนปัจจุบัน

3) วิธีค่าเฉลี่ยเคลื่อนที่ถ่วงน้ำหนัก (Weighted Moving Average) โดยให้ข้อมูลผลจัดเก็บภาษีมีความสำคัญไม่เท่ากัน ข้อมูลล่าสุดอาจสำคัญมากกว่าและข้อมูลในอดีต เนื่องจากปัจจัยที่มีผลกระทบเปลี่ยนแปลงไป

โดยมีสูตรดังนี้

$$F_{t+1} = (W_1X_t + W_2 X_{t-1} + \dots + W_n X_{t-n+1}) \sum W$$

$$F_{t+1} = \text{คาดการณ์เวลาที่ } t + 1$$

$$X_t = \text{การจัดเก็บ เวลา } t$$

$$W = \text{ค่าถ่วงน้ำหนัก โดยที่ } W_1 + W_2 + \dots + W_n = 1$$

$$n = \text{จำนวนข้อมูลที่นำมาหาค่าเฉลี่ย}$$

4) วิธีค่าเฉลี่ย (Average) จะคาดการณ์ผลจัดเก็บระยะสั้น โดยเฉลี่ยผลจัดเก็บเดือนก่อน 3 เดือน มาใช้ในเดือนปัจจุบัน

5) สัดส่วนเฉลี่ยของผลการจัดเก็บเดือนที่เหลือเปรียบเทียบกับผลจัดเก็บทั้งปี เช่น คาด 2 เดือนที่เหลือของปีงบประมาณ = 2 เดือนปีงบฯ ก่อน/10 เดือนปีงบฯ ก่อน แล้วใช้สัดส่วนเดิมกระจายเป็นรายเดือน

6) อัตราการเติบโตของผลการจัดเก็บสะสมของปีงบประมาณปัจจุบันเปรียบเทียบกับปีก่อน เช่น คาด สก-กย 46 = Growth ผลจัดเก็บภาษี *(ตค45-กค46/ตค 44-กค 45)*สก-กย 45 แล้วใช้สัดส่วนเดิมกระจายเป็นรายเดือน

2.1.3 การศึกษาโครงสร้างการจัดเก็บภาษีอากรในทางเศรษฐศาสตร์

การศึกษาโครงสร้างการจัดเก็บภาษีอากรในทางเศรษฐศาสตร์ โดยใช้แนวคิดของส่วนแบ่งตลาด (market share) และการวัดการกระจุกตัวเป็นพื้นฐานในการศึกษา (กุลกนิษฐ์ คมวัชรพงศ์, 2541) ซึ่งจะนำมาใช้วัดระดับการกระจุกตัวของการจัดเก็บภาษีอากรในแต่ละหน่วยจัดเก็บภาษีของสำนักงานสรรพากรภาค 8 เพื่อวัดระดับความสามารถในการจัดเก็บภาษีอากร ดังนี้

1) วิธีการวัดส่วนแบ่งตลาด

ในการศึกษาของกุลกนิษฐ์ ใช้วัดส่วนแบ่งตลาดของธนาคารพาณิชย์ไทย จากสัดส่วนทางด้านเงินฝาก จำนวนโดยให้ S_i เท่ากับสัดส่วนของยอดเงินฝากของแต่ละธนาคารหารด้วยสัดส่วนของเงินฝากของธนาคารทั้งหมด ดังนี้

$$S_i = \frac{T_i}{T_t}$$

เมื่อ S_i = ส่วนแบ่งตลาดของธนาคารพาณิชย์ไทย
 T_i = ยอดเงินฝากของแต่ละธนาคาร
 T_t = ยอดเงินฝากของธนาคารทั้งหมด

2) วิธีวัดการกระจุกตัวมีดังนี้

2.1) Concentration Ratio (CR) ใช้วัดระดับการกระจุกตัวของหน่วยธุรกิจ หาได้จาก

$$CR_m = \sum_{i=1}^m S_i$$

CR_m = อัตราการกระจุกตัว m หน่วยธุรกิจ
 S_i = ส่วนแบ่งตลาดโดยเปรียบเทียบของแต่ละหน่วยธุรกิจ i
 m = จำนวนหน่วยธุรกิจแต่ละกลุ่มในอุตสาหกรรม

2.2) Size-Ratio (W) ใช้อัตราส่วนของขนาด (Size-Ratio) มีวิธีหาสัดส่วนของขนาดดังนี้

$$W = \frac{\text{ขนาดเฉลี่ยของหน่วยธุรกิจที่ใหญ่ที่สุด}}{\text{ขนาดเฉลี่ยของหน่วยธุรกิจที่เหลือ}}$$

$$= \frac{\frac{\text{อัตราส่วนแบ่งตลาดของหน่วยธุรกิจที่ใหญ่ที่สุด}}{\text{จำนวนหน่วยธุรกิจที่ใหญ่ที่สุด}}}{\frac{\text{อัตราส่วนแบ่งตลาดของหน่วยธุรกิจที่เหลือ}}{\text{จำนวนหน่วยธุรกิจที่เหลือ}}}$$

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

2.3) Herfindahl-Hirschman Index (HHI) (Hirschman, 1964) มีสูตรดังนี้

$$HHI = \sum_{i=1}^n S_i^2$$

S_i^2 = กำลังสองของส่วนแบ่งตลาดของแต่ละกลุ่มธุรกิจ i

n = จำนวนของหน่วยธุรกิจแต่ละกลุ่มในอุตสาหกรรม

2.4) Entropy Index (EI) การวัดการกระจุกตัวด้วย Entropy Index มีวิธีการคำนวณดังนี้

$$EI = \sum_{i=1}^n S_i \log(1/S_i)$$

S_i = ส่วนแบ่งตลาดของหน่วยธุรกิจ i

n = จำนวนหน่วยธุรกิจแต่ละกลุ่มในอุตสาหกรรม

2.1.4 วัตถุประสงค์ของการจัดทำประมวลการ

- 1) กำหนดนโยบายภาษีอากรด้านภาษีสรรพากรให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และกระทรวงการคลัง
- 2) กำหนดกลยุทธ์ และแผนการจัดเก็บภาษีอากรให้สอดคล้องกับแผนงานของกระทรวงการคลังและแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ
- 3) เพื่อติดตามประเมินผลการจัดเก็บภาษีอากรให้สอดคล้องกับประมวลการที่ได้กำหนดไว้
- 4) วิเคราะห์การดำเนินธุรกิจเป็นรายธุรกิจเพื่อสนับสนุนการจัดเก็บภาษีอากร
- 5) เพื่อให้ปฏิบัติงานร่วมกับ หรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประภัศธร กฤติยาภิชาติกุล (2541) ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม ในจังหวัดเชียงใหม่ ว่าสำนักงานสรรพากรจังหวัดเชียงใหม่ได้ใช้ความพยายามในการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มเพียงใด ด้วยการเปรียบเทียบกับประมาณการจัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่ม โดยพิจารณาสัดส่วนของภาษีมูลค่าเพิ่มที่จัดเก็บได้กับมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด (GDP) เฉพาะสาขาที่ต้องเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยวิธีหาสัดส่วนเป็นร้อยละ (percentage)

ผลการศึกษาพบว่า ภาษีมูลค่าเพิ่มที่จัดเก็บได้จริงมีมูลค่าสูงขึ้นทุกปี และสัดส่วนของภาษีมูลค่าเพิ่มที่จัดเก็บได้เทียบกับมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดเก็บได้เพิ่มทุกปีจากร้อยละ 2.07 ในปี พ.ศ. 2536 เป็นร้อยละ 2.14 และ 2.34 ในปี พ.ศ. 2537 และ 2538 ตามลำดับ แต่ยังคงต่ำกว่าร้อยละ 5.95 ซึ่งเป็นระดับที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด และพบว่าโดยเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2535-2539 จังหวัดเชียงใหม่จัดเก็บภาษีมูลค่าเพิ่มได้เพียงร้อยละ 35.51 ของประสิทธิภาพสูงสุด และภาษีมูลค่าเพิ่มมีประสิทธิภาพสูงกว่าภาษีการค้าเดิม

กรรณิการ์ จันตัน (2544) ศึกษาเรื่องการประมาณการรายได้จากภาษีอากรของเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่ารายได้ส่วนใหญ่ของเทศบาลฯ มาจากรายได้ที่รัฐบาลกลางเป็นผู้จัดเก็บและจัดสรรให้พร้อมเงินอุดหนุน ส่วนรายได้ที่เทศบาลฯ จัดเก็บเองเป็นรายได้ที่ค่อนข้างน้อย คิดเป็นร้อยละไม่เกิน 20 ของรายได้ทั้งหมด และในการศึกษาลักษณะโครงสร้างของรายได้โดยทั่วไปของเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่าในช่วงแรกของการศึกษามีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ และสูงสุดในปี พ.ศ. 2541 และเริ่มลดลงในปี พ.ศ. 2542 อันเนื่องมาจากเศรษฐกิจของประเทศโดยหดตัวลง

ผลการวิเคราะห์โครงสร้างรายได้ของเทศบาลฯ พบว่าส่วนใหญ่มาจากภาษีอากร ซึ่งเฉลี่ยจากผลการศึกษาปี พ.ศ. 2533-2542 คิดเป็นร้อยละ 64.98 ของรายได้ทั้งหมด ส่วนที่เหลือมาจากเงินอุดหนุน คิดเป็นร้อยละ 16.92 ของรายได้ และร้อยละ 15.40 ของรายได้ทั้งหมดมาจากรายได้อื่นๆ และเมื่อเปรียบเทียบรายได้จากภาษีอากรทั้งหมดพบว่าเป็นรายได้จากภาษีเสริม ประกอบด้วย ภาษีสุรา ภาษีสรรพสามิต ภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีธุรกิจเฉพาะ

สุรเดช สิงห์วีรังศ์ (2545) ศึกษาประสิทธิภาพการตรวจสอบแบบขยายฐานภาษีในเขตท้องที่จังหวัดเชียงใหม่(สาขา)โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงพรรณนา (descriptive statistics) เป็นการศึกษาวิจัยจากเอกสาร (documentary research) โดยการค้นคว้าเก็บข้อมูล รวบรวมข้อเท็จจริงจากเอกสารวิชาการของกรมสรรพากร รายงานผลการตรวจสอบภาษีอากรแบบขยายฐานภาษีและสถิติผลการจัดเก็บภาษีอากรในเขตท้องที่จังหวัดเชียงใหม่(สาขา) ในกลุ่มเป้าหมายหลัก 14 กิจการ

ผลการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วนดังนี้ ส่วนแรกเป็นการศึกษาถึงผลการจัดเก็บภาษีโดยรวมของ จังหวัดเชียงใหม่ (สาขา) ในปีภาษี 2543 และ 2544 และประมาณการเปรียบเทียบกัน ในปีงบประมาณ 2544 สามารถจัดเก็บทุกประเภทภาษีได้สูงกว่าปีงบประมาณ 2543 และมากกว่าประมาณ ภาพรวมของการบริหารการจัดเก็บภาษี พบว่ามีการเพิ่มขึ้นของเม็ดเงินเกี่ยวเนื่องกับการบริหารงานของผู้บริหารและนโยบายการขยายฐานภาษี และผลการวิเคราะห์ พบว่าการขยายฐานภาษีทุกประเภท มีผลการจัดเก็บ สูงขึ้นกว่าปีงบประมาณ 2543 และประมาณการไว้

ส่วนที่สอง ศึกษาถึงผลการจัดเก็บเมื่อได้ดำเนินการขยายฐานภาษี สรุปได้ว่า จากกิจการ 14 ประเภทที่ได้มีการดำเนินการขยายฐานภาษี ทำให้จำนวนเงินเพิ่มขึ้น ร้อยละ 24.31 ของจำนวนภาษี ที่จัดเก็บได้ในปีงบประมาณ 2543 ซึ่งกิจการที่ จัดเก็บมากที่สุด ได้แก่ กิจการ โรงแรม คิดเป็นร้อยละ 63.18 ของกิจการที่มีการจัดเก็บเพิ่มขึ้นจากการขยายฐานภาษี จากการศึกษาทำให้ทราบถึงนโยบาย การบริหารการจัดเก็บภาษี และกิจการที่ขยายตัวขึ้นตามสภาพเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลต่อการจัดเก็บภาษี ในภาพรวมของสำนักงานสรรพากรจังหวัดเชียงใหม่ (สาขา)

แสดงจันทร์ พิทักษ์กำพล (2545) ศึกษาประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีอากรของกรม สรรพากร โดย วิเคราะห์ค่าความสามารถในการเสียภาษีของผู้เสียภาษีในแต่ละจังหวัด และ วิเคราะห์ประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษีโดยหาค่าดัชนีความพยายามเป็นรายจังหวัด เป็นการศึกษา เฉพาะยอดภาษีอากรรวมระหว่างปีงบประมาณ 2535-2539 และ 2540-2542 โดยวิเคราะห์ค่า ความสามารถในการเสียภาษีด้วยวิธีถดถอยพหุคูณ และกำหนดค่าความสามารถในการเสียภาษีของ แต่ละจังหวัดให้ขึ้นกับรายได้ในสาขาการผลิตต่างๆ 4 สาขาใหญ่ คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและบริการ

ผลการศึกษาพบว่า ค่าความสามารถในการเสียภาษีสรรพากรของจังหวัดต่างๆอยู่ในเกณฑ์ ต่ำ คือกลุ่มที่ 1 ในช่วงแรกมีค่าความสามารถ 0.0170 และในช่วงที่สองมีค่าความสามารถ 0.0203 กลุ่มที่ 2 มีค่าความสามารถในช่วงแรกและช่วงที่สองเท่ากับ 0.0304 และ 0.0308 ตามลำดับ กลุ่มที่ 3 มีค่าความสามารถในช่วงแรกและช่วงที่สองเท่ากับ 0.0751 และ 0.0314 ตามลำดับ สำหรับทั้ง ประเทศมีค่าความสามารถเฉลี่ยในระดับต่ำทั้งสองช่วงเท่ากับ 0.0246 และ 0.0314 ตามลำดับ สำหรับค่าดัชนีความพยายามในการจัดเก็บภาษี มีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกัน และอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่า 1 เล็กน้อยไปจนสูงกว่า 1 เล็กน้อย คือ กลุ่มที่ 1 ค่าดัชนีเฉลี่ย 1.0133 และ 0.9999 ตามลำดับ กลุ่มที่ 2 ค่าดัชนีเฉลี่ย 0.9916 และ 0.9965ตามลำดับ กลุ่มที่ 3 ค่าดัชนีเฉลี่ย 1.0042 และ 1.0828 ตามลำดับ และทั้งประเทศมีค่าดัชนีเฉลี่ยรายจังหวัด 1.0101 และ 1.0147 ของแต่ละช่วงเวลาตามลำดับ โดย ช่วงแรกมีจังหวัดที่มีความพยายามสูงกว่าปกติจำนวน 37 จังหวัด และช่วงหลังมีจำนวน 33 จังหวัด